

Педагогически идеи на Учителя Дънов

мисли за образованието
на Учителя и Боян Боев

Издательство
БЛАГОДАТЬ

Педагогически идеи

на Учителя Дънов

По “Учителят за Образованието” от Боян Боев

Издателство
Благодать

Издаелство „Благодать“, 2018 г.

Съставител: Белведере

ISBN: 978-619-91046-3-7

**Педагогически идеи
на
Учителя Дънов**

мисли за образованието
на Учителя и Боян Боев

Съдържание

Предговор	7
Училище живот	11
Училещето днес – не е в хармония с детската душа	14
Относно любовта	16
Принцип на свободата	20
Опит.....	21
Следване методите на природата.....	22
Навременост	22
Трите образователни модела.....	23
Художествения елемент.....	31
Благоговеене	33
Трудът като образователен фактор	36
Разходки и излети.....	52
Музика и паневритмия	63
Мисията на майката	68
Дишане и възпитание	75
Чистота.....	78
Личността на учителя	79
Съвременната младеж и задачите на епохата.....	81
Съвети на Учителя при възпитание на детето.....	83
Използвана литература	95

„Образованието най-общо представлява въплъщаване на *благородни мисли и добри желания* в живота на човека.“

Учителят Дънов

ПРЕДГОВОР

Големите промени, на които сме свидетели днес, когато целият живот издъно е раздвижен и разтърсен, показват, че се намираме на границата между две епохи: една-та стара, която залязва, и една нова, която се ражда. И днешното училище е призвано именно да създаде строителите на новото, което иде. Днес има стени между душите. Отношенията между хората са механични. В днешното общество трябва да се влее един нов елемент, който да спои хората, да ги обедини. За да стане това, трябва да се създаде новият тип човек- човекът на дейната любов. Това ще направи училището. От училището трябва да излязат хора, които ще внесат в обществото своята чистота, своя идеализъм, кваса на новата любов, която представя онава, което трябва да запали хорските сърца.

След като прочетох и размишлявах върху книгата „Учителят за Образованието“

от Боян Боев, в която са представени основни педагогически идеи на Учителя Дънов, у мен се породиха размисли за съвременното ни образование и какво би могло да се промени в него. На всички е ясно, че в този му вид обучението и възпитанието са далеч от призванието и задачата си да отговорят на съвременните изисквания към нуждите на обществото, за да израсте едно младо поколение-мотивирано, с окрилени сърца готово за активна и творческа работа.(бел. на съставителя).

За да се постави образованието в съгласие с детската природа, не е достатъчно само доброто желание, но конкретното познаване на законите, по които се развива детето.

Днешното училище с неговите методи на обучение и възпитание не хармонира с детската природа, с особеностите в развитието на детето.

Развитието на детето почива на **психобиологични закони**, които трябва да се вземат под внимание в педагогиката. Детето, юношата и младежът преминават през три образователни периода, които трябва да се

вземат задължително под внимание при изграждането на образователния процес.

В съвременното училище би следвало да се приложи **трудовият принцип**, който е от съществено значение за раздвижване на цялото детско естество. Общението с природата и трудът да бъдат поставени за основа на цялото обучение и възпитание.

Принципът на активността и творчеството също не е достатъчно застъпен. (според Б. Боев: „Днешното училище противоречи на принципа на активността, творчеството.“, стр 13, бел. на съст.)

Учебните програми определят в кои класове какво трябва да се преподава, по какви методи и пр. Детската природа трябва да определи в кой период какво трябва да се преподава, какви методи да се употребят, кои детски сили да се развият и пр. Изследването на детската природа е първата стъпка за изграждането на нова педагогика. В противен случай резултатите няма да бъдат задоволителни.

На музиката е добре да се даде онова първостепенно място, което ѝ се пада, за развитието на всички детски сили.

Семейството и майката трябва да заемат водещото си място като най-главен фактор в процеса на отглеждане и възпитание на детето и цялото общество трябва да застане зад тях и да ги подкрепи в нещата и отговорна мисия, която имат да изпълняват. (Б. Боев: „По този начин майката е важният фактор, който гради новото общество“, стр.385, бел. на съст.)

Образованието да бъде основен приоритет на обществото ни.

УЧИЛИЩЕ ЖИВОТ

„Като учители вие трябва да станете вдъхновители”

Учителят

Детето не трябва да се приготвя за живота, но трябва да живее своя детски живот в пълнота, като се вложат в действие всички *негови сили и заложби*.

Училище-живот

1. Животът е плод на любовта.

Където царува любовта, там има изобилен живот. Ето защо училището, за да бъде училище-живот, трябва да бъде съградено върху любовта.

2. Животът е радост.

Той е красота, творчество, най-великото благо, извор на сила и радост. Ето защо училището, за да бъде училище-живот, трябва да бъде място на радост.

3. Животът и радостта идват от творчеството.

Ето защо училището, за да бъде училище-живот, трябва да бъде място за творчество на ученика.

4. Човешкият живот е частица от великия живот на природата.

Тя е великата Световна Майка, която обгръща и отглежда всички свои деца. Ето защо, за да бъде училище-живот, училището трябва да бъде в близък досег с Великата Природа.

5. Животът е музика.

Цялата природа е проникната от музика. Ето защо детето трябва да живее в областта на хармонията. Музиката да прониква целия му живот.

6. Животът е движение.

Ето защо училището, за да бъде училище-живот, трябва да даде видно място на ритмичната гимнастика и паневритмията. Така детето ще бъде в интимен досег с творческите сили на природата. В неговия организъм ще се влее изобилен живот, който ще развие всестранно психо-физичните му сили.

7. Животът е дейност, животът е работа.

Всичко в природата работи. Слънцето работи неуморно, Земята работи вятърът, водата, морето, дърветата неуморно работят. Красивите цветове и плодове са резултата на тяхната работа. И детето, за да живее в училището-живот, трябва да работи. Като работи в природата и в училище, то едновременно и се учи.

8. Животът е изявление на една Велика разумност.

Ето защо училището, за да бъде училище-живот, ще помогне на младежа в горните класове да си изработи миоглед върху живота. Така той ще се оформи като цялостна личност при завършване на гимназията. Изработеният миоглед представя обединителен елемент в него.

Чрез училището-живот ще се оформи новият тип човек, **човекът на дейната любов.**

Училището днес - не е в хармония с детската душа¹

Съвременната агресия, незаинтересованост, апатичност от страна на подрастващите не е от това, че те са зловни, отмъстителни, егоисти и пр., а поради факта, че те – децата – не са проявили възвишеното, чистото и свято, което живее в тяхната душа. Не са разтворили душата си в нейната дълбочина, а са дали тласък на нисшето, което е на повърхността на детското естество.

(Според Б.Боев: “Има психолози, които казват, че децата са крадливи, зловни, отмъстителни и пр. Тези качества са на повърхнината на детското естество. Но в дълбините му живее възвишеното, чистото и свято...И подходящите педагогически методи могат да превърнат тези наследени или придобити отрицателни склонности, за да се изяви чистото и доброто на детската природа, стр. 33, бел. на съст.)

1- според Б.Боев:” Днешното училище противоречи на детската природа”, стр. 12 ,бел на съст.

“Главата на ученика не е кофа, а факел, който трябва да се запали.”¹

Сократ

Учебното съдържание страда от прекомерна интелектуализация и механично поднасяне на учебния материал, който не е пригоден за съответната възраст нва детето – не се интересува какви сили, какви интереси занимават детската душа, а е поднесен от гледната точка на учени – в сух почти академичен вид, отстоящ твърде далеч от децата, вместо да бъде представен на достъпен и жив за подрастващите език с повече часове за практическа работа, добра онагледеност, гъвкавост. (бел. съст.)

Дюи казва: “Училищата употребяват наука, годна за възрастни, и материал, който няма никакви връзки с нуждите на развиващия се организъм, и се опитват да наложат това на децата, като ни най-малко не се съобразяват с това, което им е нужно през периода на техния растеж”.

¹ - Обучението е запалване на пламък, а не пълнене на съд. Сократ

Какво да направим?

1. Да се ръководим в цялата си дейност и поставим на първо място в нашата работа принципа на любовта.

2. Образованието трябва да бъде в строго съгласие и да бъде построено на основата на ТРИТЕ ОБРАЗОВАТЕЛНИ ПЕРИОДА .

Образователните периоди характеризират особеностите на възрастта, през която преминава детето, и представят най-подходящите образователни методи, чрез които може да бъде осъществен образователният процес в неговия най-пълен и свойствен на подрастващите за съответната възраст език.

ОТНОСНО ЛЮБОВТА

“Две велики неща има в света, които дават подтик на човешката душа: да знаете, че ви обичат, и да знаете, че обичате.”

“Любовта произтича от виждане на великото в човешката душа и във всички същества.”

Учителят

Основната задача пред нас е да опознаем детската душа и да ѝ дадем правилна насока на развитие. Да намерим Божественото в детето и да му съдействаме то да се прояви напълно.

Това би се реализирало ако поставим за водещо начало, за водещ принцип в нашата работа любовта.

“Защо трябва да обичаме? Човекът трябва да обича, за да вижда Божественото навсякъде. Не го ли вижда навсякъде, той няма живот в себе си. Дайте път на любовта в себе си, за да се влее струята на Великия Живот във вас. Без Любовта животът няма смисъл.”

Учителят

При образователния процес има преливане на живот между учителя и ученика. За да стане това, трябва да има досег между душата на учителя и душата на ученика. Този досег е възможен само чрез любовта.

Когато учителят влиза в клас с повдигнато разположение на духа, с възвишени мисли и чувства, бидейки във връзка със свещените извори на живота, той може по закона на Хелмхолц да причини затрептяване на най-висшите страни на детската душа. Учителят с любовта си извиква на живот любовта у децата. Със своето милосърдие събужда тяхното милосърдие.

Ако учителят влезе в час раздвоен или с някакви отрицателни мисли и чувства, у децата по същия закон ще станат активни по-низши, по-обикновени детски психични сили.

Никой не може да събуди у другите хора това, което няма в себе си. Възпитателят предава на своите ученици не само своите добродетели, но и своите недъзи. Ето защо всяко възпитание започва със **самовъзпитание**

“Истинският метод на възпитанието започва с любовта. Тя е най-важното обра-

зователно условие. Искате ли да възпитате детето, трябва да го обичате, нищо повече. Да намерите доброто у детето и него да извикате към проява.”

Любовта ражда любов – любовта на учителя към детето ще роди непременно любовта у последния. Когато учителят люби ученика, последният винаги ще учи.

Детето да не се приготвява за любовта, а да я живее. Всеки ден да опитва любовта. Не да му се преподава любовта, а да я практикува. Като прилага любовта си, детето ще заобича всяко цвете, тревичка, буболечка и мушичка. Всичко в природата ще оживее, ще придобие смисъл за него, ще му стане предметно учение. Ще почувства **единството** на живота.

По този начин ще се създаде новият тип човек, човекът на **ДЕЙНАТА ЛЮБОВ** – мисия на днешното училище.

ПРИНЦИП НА СВОБОДАТА

Ние трябва да имаме доверие в силите, скрити у детето, те са Божествени. От това следва, че не трябва да насилваме детската природа, в противен случай детето не е свободно да твори. Учителят не да заповядва, а да подпомага и насочва действията на децата.

“Човек има доброто в себе си, само че трябва да го извикаме да се прояви. В това е възпитанието.”

Учителят

А какво ще стане с дисциплината?

Свободата не изключва дисциплината и точността, както казва Дюи, но тази дисциплина, породена от любов.

“Няма да се борим с лошите качества на децата, а ще поощряваме добрите. Няма да внушаваме, че детето не е паметливо, защото каквото човек мисли, това става за в бъдеще.”

На детето трябва да се говори за положителни неща: за любовта, за доброто, за това, което е хубаво да се направи. Това, за което то мисли, съгражда неговия характер.

ОПИТ

Опитът трябва да бъде за детето път за развиване на ума, чувствата, волята и характера, за добиване на знание и пр.

“Знание е само това, което е опитано, преживяно.”

Учителя

Всяко знание, правило или закон, което не е опитано и преживяно, е само баласт на паметта. То не е трайно и не е в състояние да преобразува целия детски душевен строй.

1) Детето трябва да се занимава най-първо с **физическото, конкретното**, и после с **отвлеченото**. Физическото, конкретното е по-достъпно за него, затова първо ще го запознаем с някое явление във физическия свят и изхождайки от него, ще дойдем до научния, духовния или моралния закон. Например щедростта може да се свърже с извора, търпението, с вековното дърво и т.н.

2) Обучение чрез труд, обучение чрез *дейност*.

3) Някои морални принципи и закони, напр. милосърдие, точност, справедливост, да се развиват у детето не толкова чрез морализиране, а чрез самия живот, където подрастващият да учи тези добродетели чрез собствен опит.

СЛЕДВАНЕ МЕТОДИТЕ НА ПРИРОДАТА

В живота си е добре да следваме методите на природата. Тя кара първия човек да работи и чрез своята работа той се и учи. Детето трябва да бъде въведено в една красива, разнообразна обстановка с всички условия. Както първият човек, така и детето ще бъде поставено пред трудности, ще възникнат много въпроси и задачи, които ще го подтикнат да учи и работи. Чрез такава работа детето ще развие своите сили. В хармония с методите, с които си служи и разумната природа, и детето ще се учи чрез дейност. На всяко растение, животно и човек тя дава условия и материали за живота, но не ги дава в готова форма, а трябва съществува да направи усилия да ги преработи и използва.

НАВРЕМЕННОСТ

Навременността е много важен закон: всяко растение има време за посяване, цъфтеж и пр.; кокичето цъфти през зимата, розата цъфти през пролетта и т.н. Този закон следва да се приложи и в образованието: да не се учи разхвърляно, а на своето си време. Възрастта

на детето да бъде отправна точка на съвременното образование, защото през различните периоди в детето действат различни сили и съобразно тези сили трябва да се прилагат съответни методи на работа.

ТРИТЕ ОБРАЗОВАТЕЛНИ ПЕРИОДА

Развитието на детето почива на **психобиологични** закони, които трябва да се вземат под внимание в педагогиката. Юношата преминава през **три образователни периода**:

от раждането до седмата година човек е във физическия свят, развива предимно физическите си сили – тялото. Тогава детето се учи да ходи – развива волята си;

от седмата до четиринадесетата година детето е в Духовният свят – развива предимно сърцето и чувствата си. Тогава то е най-чувствително. Ако на едно дете през този период се каже нещо сухо – научно, то няма да се заинтересува. Ако обаче му се каже нещо, което буди чувства – например приказка, разказ или особено под формата на игра, то ще се оживи и заинтересува;

от четиринадесетата до двадесет и първата година детето е в Умствения, Идейния свят – тоест развива предимно ума си и идейния живот. Тогава разцъфтява логическото мислене.

Умът, сърцето и волята са трите страни на душевния живот и те по принцип са неразделни и вървят заедно. В разните периоди обаче една от тях има надмощие и представлява условие за проява на другите две. Например през първия период, когато волята е средище на душевния живот на човека, умът и сърцето също работят, но се проявяват чрез волята. Следователно през първия период е добре да се използват такива методи и способности, които да въздействат на волята на подрастващите; през втория – такива средства, които да влияят върху сърцето и чувствения свят, и при третия – методи, които да въздействат върху ума и логическото мислене. След двадесет и първата година младежът преповтаря периодите, естествено с нов оттенък, но най-важни са първите три периода, особено първите два от тях.

Ако детето през първите три периода на своя живот е преживяло възвишени идеи, любов, естетични чувства, събрало е бога-

та опитност и ценни преживявания, то тези ценни преживявания постепенно ще възрастнат в него, ще разцъфтят и ще го доведат в зряла възраст и в старостта до вътрешно просветление, мъдрост, велика любов.

Основният педагогически закон за периодите гласи: през всеки период трябва да се работи със силите, които тогава са в подем.

Първи образователен период

Първият образователен период е от раждането до седмата година. Той е най-важният образователен период.

1. Тук се оформя тялото. След това то продължава да расте, но главно по формите, които са изработени в първия период, Ето защо първият период определя бъдещето на човека, неговото физическо и духовно развитие.

2. Посятите през този период в детската душа семенца възрастват и дават своите плодове по-късно. Някои навици, способности, които се явяват на 30 – 40 – 60-годишна възраст се дължат на това, което е посято в детската душа през този период.

През първия период се развива предимно **волята**, понеже тя има връзка с оформянето на човешкото тяло.

Подражателността е най-силната черта през този период. Това, което детето вижда да става около него, то се отпечатва и в неговия мозък и определя формите, в които той се излива. А знае се, че мозъкът е инструмент на душевния живот. Ето защо законът е: **каквото вижда детето да става, да се прави около него през първият период, това го и възпитава положително или отрицателно.**

Логическото мислене не се развива още в детето. По-слабо въздействие му оказва какво ще му кажете, отколкото това, което ще направите в негово присъствие. Това способства за развиване на характера му, за негови бъдещи навици, склонности, предразположения.

Родителите трябва да бъдат особено внимателни пред детето в този период. Те трябва да бъдат образци в думи, жестове и постъпки. Могат да възпитат каквито искат положителни качества тук, стига да са търпеливи, разумни и искрени. Възможно е да се случи и обратното.

Например икономката казва на бащата, че някой чука на вратата и пита за него. Бащата казва пред сина си: „Каж ми, че ме няма в къщи“. В мозъка и душата на детето вече е отпечатана постъпката на бащата. Там тя е оставила трайни следи. Тези следи ще дадат своите последствия в пълнота, когато то порасне. То ще стане на 30, 40 и повече години и тогава ще се прояви това, което е отпечатано в мозъка и душата му през детството. Тогава то ще има предразположение към лъжа. От друга страна, чрез тази лъжа на бащата рухва доверието между родителите и детето.

Друг пример: детето е направило известна простъпка. Ако родителите му се гневят и го нагрубяват за това, то ще му се причини двойна вреда:

1) не се постига крайната цел, а именно – детето да се научи да не повтаря тази простъпка;

2) мозъкът и душата на детето получават такива следи, че когато то възмъжее, ще прави същото, което са правили баща му или майка му спрямо него, т.е. ще придобие предразположение към гняв, нагрубяване и пр.

Ако детето е възпитано в една атмосфера на любов, то ще се развива правилно и като порасне, ще има сърцето на идеалиста. Този, който е виждал любов около себе си през детството, ще приеме в себе си, в тялото и в душата си известни предразположения и като порасне, ще проявява тази любов към другите. И така, чрез любовта, която царува в детската среда, се посаждат в нея красиви семенца, които детето ще прояви после като любов. В децата да се развие дух на **служене**.

В детската градина през този период трябва да се прави упражнението за развиване на сетивата: зрение, слух, осезание и пр. Трудовият принцип може да се въведе в най-лека форма като работа сред природата – на полето. Детето може да работи в цветната зеленчукова и плодна градини – да отглежда цветя, зеленчуци, плодни дървета, ще чисти извори, пътечки и пр. Тук работата ще бъде от най-лек характер, нещо средно между игра и труд. У децата през първия период да се развие чувството на благодарност към Първата Причина за всичко. Тази благодарност може да се изказва чрез молитви, песни. В тези молитви и песни може да се изрази благодарност за слънчевата топлина и светлина,

за птичките, цветята, за красивите плодове.

В детската градина да се въведе ритмичната гимнастика, в по-лека форма, чрез опростяване на паневритмията. Също така да се развиват *самодейността* и *творчеството* – за да се сложи начало на развитието на волята. Чрез детската самодейност ще се посеят семенца, които в бъдеще ще се проявят като воля.

Втори образователен период – основно училище

Вторият образователен период е период на чувствата, на сърцето. Той е от седмата до четиринадесетата година. Съгласно основния педагогически закон, всяка детска сила трябва да се развива през този период, през който тя е в подем. Цялото обучение и възпитание през втория период трябва да се свърже с **чувствата**. През този период в подем са нравствените и естетическите чувства, въображението и паметта.

Днешното училище е прекалено интелектуализирано. То пренебрегва сърцето и волята.

Това пренебрегване на сърцето, на чувствата, може да има съдбоносни послед-

ствия, защото от психологията се знае, че чувството дава направление на волята.

Доктор Никола Кръстников казва: “Според д-р Блойрер всеки психичен акт се придружава с чувство, което в същото време играе главна роля при решението. Емоцията определя направлението на действията, а характерът на човека се определя почти изключително от емоционалността”.

Ако се пропусне периодът от 7 до 14 години за развитието на висши чувства, изгубеното не може вече да се навакса. Такова дете рискува да остане с беден душевен живот.

Морализирането не помага, понеже чрез него се апелира към детския ум, без да се раздвижи детското сърце.

Добри начини за положително въздействие върху учениците за възпитаване на чувствата са: художественият елемент, трудовият принцип и благоговееенето. Обучението и възпитанието от този период трябва да пробужда **живи чувства** в детето – възторг, радост, милосърдие, любов, състрадание и др. Не да се говори на децата, че трябва да имат такива и такива чувства, но те трябва да ги живеят.

През този период не трябва да се развива изкуствено логическото мислене, това би било преждевременно. Разбира се, ако искаме да развиваме логическото мислене през този период, ще направим голям напредък в това отношение, но после горчиво ще се разкайваме, понеже преждевременно развитото дете после ще остане с увехнали душевни сили – то ще стане апатично, с посредствени умствени способности. Разбира се, умът ще се развива през този период, но той трябва да се развива от само себе си, без нарочно да се упражнява логичното, отвлечено мислене.

ХУДОЖЕСТВЕНИЯТ ЕЛЕМЕНТ

Светът на красотата е сроден със силите, които се крият в дълбините на човешката душа. Чрез изкуството човек се свързва с висшите сфери на Духа. Познато е определението “Изкуството е познание на истината под образа на прекрасното”. Изкуството е един от пътищата, чрез които се свързваме с Първичната Причина – ето защо и художественият елемент е духовен по естеството си.

Изкуството освобождава, понеже събужда възвишеното у човека.

През втория период се събуждат и развиват естетичните чувства у детето.

Светът на красивото, художественият елемент, оказва дълбоко влияние върху детето, прониква в гълбините на неговото естество. Всяко обучение, което е лишено от такъв елемент, е безжизнено, мъртво, анемично без никакво влияние върху психо-физичния му строй. Тогава веят и гаснат детските сили и заложи.

Художественият елемент трябва да проникне цялото обучение, всички учебни предмети, всеки учебен час, всяко детско занимание. Всяко нещо, което прави детето в този период, трябва да буди **живи образи и картини** в него, чрез които да се привежда в **активност неговото въображение**. Въображението пък е важно да се развива сега.

Виолино Примо казва: “Детето гледа на света като поет и говори в образи и картини”.

Поради самия характер на втория образователен период, детето възприема нещата в образи и картини. Учебният материал трябва да се поднася не толкова чрез логическото мислене, което разцъфтява след 14-ата

година, но главно в образи и картини. Ако през този период образователният процес не действа на сърцето, на въображението и не е проникнат от художествения елемент, то непременно детското занимание ще бъде сухо, скучно и досадно, а децата – безучастни, апатични.

Художественият елемент има връзка и с нравствените чувства. Има тясна връзка между морално и естетично образование. Голяма е зависимостта между света на красотата и света на доброто. Шилер в “Писма за естетичното възпитание на човечеството” казва, че свободата ще дойде чрез разбиране на красивото, чрез естетичното възпитание.

БЛАГОГОВЕЕНЕ

Подражателността през втория период продължава да играе роля, но докато през първия детето подражава на всичко, което вижда, то сега подражава само на това, към което има уважение и благоговееене. Петър Монеv изтъква, че сега вече юношата се увлича не от физическия, а от нравствения героизъм. Тук героите са носители на висши нравствени и по-общо – духовни ценности.

Важно е околните да събуждат благоговееене у детето.

Както растенията имат нужда от влага, топлина, светлина, така и детето има нужда да проявява чувство на благоговееене спрямо околните.

Тук важи следният закон: **“Тези качества, към които детето е благоговееело, ще има предразположение да проявява в своя характер, в своя живот, когато порасне.** Ето защо, за да развием у децата идеален характер, трябва да ги поставим в такава среда, където ще могат да проявят това чувство. В психологията има закон: “Това, за което мислиш, то извайва твоя характер, оказва въздействие върху твоя ум, сърце и воля”.

Ако учим живота на великите хора, те оживяват за нас, стават един жив пример и така ни възпитават. Такива примери са Христофор Колумб, Ян Хус, Сократ. От нашата история: Свети Кирил и Методий, княз Борис Първи, Васил Левски, Отец Паисий и др. Животът им е добре да се изложи във вид на разкази или приказки, а в по-горна степен – в биографии.

От голяма важност е да не се пропусне развитието на благоговееенето през този период. Безкрайно много е загубило детето, което не е имало случай да благоговее в периода между седмата и четиринадесетата година.

Пред него не трябва да се хулят, одумват, осмиват други хора. Това ще има много лоши последици за нежните цветя, които се развиват в душата му. Учителят казва: “Да осмеее нещо и да мислите, че по този обратен път ще можете да морализирате хората, това не е възпитание” и “Да се занимавате с недъзите на хората – това е зараза, която разрушава организма”.

Да не морализираме през този период, а да оставим детето свободно да благоговее.

От първи до трети клас могат да се разказват на децата фантастични приказки, в които героите са скалите, вятърът, планината, животните – това развива въображението им. Последното съдейства за развитието на ума, понеже и то е от познавателната, или умствената област на душевния живот.

ТРУДЪТ КАТО ОБРАЗОВАТЕЛЕН ФАКТОР

Да излезем с детето вън от класната стая – сред живата природа, при изворите, реките, тревите, дърветата; вятърът да милва косите му, то да се радва на синьото небе, полята, горите и планините. Великата природа е най-големият педагог.

В погледа на детето, израснало в лоното на живата природа, ще има живота на слънчевите лъчи, ще има в характера си нещо от щедростта на плодните дървета. Детето трябва да живее в една радостна среда, защото при нея разцъфтяват и крепнат силите на тялото, ума, сърцето и волята; при нея се запазва вътрешното равновесие. Така ще се развие у него един светъл ум, едно любвеобилно сърце. Заедно с камъните, птичките, цветята и звездите детето ще чувства **единството на живота**.

Трудът сред природата ще го възпитава. Всички предмети, които то ще вижда около себе си, ще бъдат за него предметно учение, от което детето ще чете Великата книга на живота: изворът ще го учи на щедрост, слънчевите лъчи ще го учат да пръска живот навсякъде, планинският връх ще го научи да даде висок полет – идеал на своя дух, птич-

ките ще го учат да бъде музикален като тях, дърветата ще го учат на търпение.

Нека детето мине през едно златно детство, пълно със Слънце, музика, движение, радост, и така ще израсте едно ново поколение, което ще донесе на Земята великата слънчева култура на хармония и братство.

Творчески труд

Обучението на детето в природата е естествен подтик у него. Тогава неговият труд ще бъде творчески.

Човек изпитва голяма радост, когато твори и трябва да дадем възможност на детето да твори, а това ще стане, когато то е **активно** в училище. Всеки човек – и възрастен, и млад – усеща досада, мъка, когато е пасивен. Когато дадем възможност на детето да твори, тогава ще се развиват силите му, умът, чувствата и волята му ще се укрепят.

Чрез метода на активност, който сега се прилага в училище, учителят се стреми да изкара фактите и законите от самите ученици чрез наблюдение и въпроси, но това не е достатъчно; този начин на преподаване не ангажира в дейност цялата детска природа

с всички нейни сили. Това ще се постигне, когато се въведе трудовият принцип – творческият труд.

Чрез приложение на трудовия принцип в училището всички детски органи, сили и способности ще бъдат дейни, активни. Знае се, че всеки орган се привежда към сила, към дейност. По този начин всички детски органи и сили, физични и психични, ще дойдат в пълен разцвет: тялото, чувствата, умът, характерът и пр.

Тук под *труд* не се разбира само физически труд, но изобщо всеки вид дейност, физична или психична.

Не всеки вид труд има образователно значение, защото не при всеки вид труд детето проявява самодейност, творчество. Възможно е то да прилага труд и пак да бъде пасивно. Такъв труд е механичен, а той няма образователно въздействие – такова значение има само трудът, който представлява творчески процес, а за да има такъв характер, той не трябва да бъде наложен като нещо чуждо на детските интереси и подтици, но трябва да бъде свободна проява на стремежи и интереси. Само тогава ще бъдат

ангажирани всички детски сили, само такъв труд има образователно значение.

За да бъде детският труд вършен по вътрешен свободен подтик, детето трябва да бъде подбудено към дейност от любов. Когато човешката дейност е подбудена от любовта, тя иде от глъбините на природата. Ето защо, за да се внесе един светъл лъч в нашата механизирани култура, трябва във всеки наш акт, във всяка наша дейност да участва любовта. Всяка работа, чийто подтик е любовта, носи радост. Тогава животът е по-изобилен, идват идеи, идва подем.

КАК МОЖЕ детската дейност да се издигне и да стане свободен **творчески акт** ?

Това може да стане по няколко начина.

1) Трудът трябва да има за подбуда детската любознателност.

Детето се интересува от всичко, пита за всичко. За търсене на отговор на много от своите въпроси то ще се подбуди да работи: ще изучава фактите, ще събира данни било от природата, било от книги, списания и пр.

2) Детският труд трябва да бъде подтикнат от насъщните външни нужди, родени от конкретната среда.

Детският труд, подбуден от необходимостта да се задоволят някои насъщни външни нужди, изпъкнали в детската среда, може в много случаи да стане любовен акт, когато тези нужди не са само на децата, а общи – нужди и на другите, така че когато се работи за задоволяване на тези нужди, работи се и за другите. Тогава дейността ще представлява израз на любовта към другите. Например детето ще чисти планински извор от любов към хората и към животните, ще изчисти горската пътека пак от любов към хората, ще посажда и отглежда цветя, зеленчуци и плодни дървета в градината – това пак от любов към хората, които ще се ползват от тях. По този начин целият детски труд може да бъде вдъхновен от любовта. Тогава целият образователен процес ще бъде не само творчески, но едновременно и любовен акт. Така детската дейност ще представлява важен образователен фактор за създаване на новият тип човек.

Защо работата сред природата трябва да бъде средище на цялото обучение и възпитание

Свързването на детето със силите на живата природа, общението му с нея трябва

да стане изходна точка на цялото обучение и възпитание. В детската градина и основното училище детето няма да се постави във връзка с мъртви пособия и инструменти, а просто ще се постави в допир с живата природа – с цветя, треви, дървета, извори, птички и пр., и в тази среда, пълна с поезия, то ще развива своите сили. Детето ще работи в цветната, зеленчуковата и плодната градини, ще отглежда цветя, зеленчуци и плодни дървета, ще работи в гората, на полето и пр. Изучаването на учебните предмети и заниманията с изкуствата ще стават във връзка с детския труд сред природата. Новата педагогика идва до това чрез по-дълбоко изучаване на детската природа. Някои от основанията за това са:

1) При образователната дейност трябва да се изхожда от физичното. То е по-достъпно за детето. От физичното детето после може да се издигне до по-висши истини.

Най-първо трябва да се упражнят **сетивата** чрез работа във физичния свят. Учителят казва: “Трябва да се приспособим към децата, да започнем със сетивата, трябва да създадем работа на децата – например садене дръвчета, чистене на градината, правене на вадички, чистене на извори, правене на пътеки, почистване на двора, и чрез тази

работа между другото ще се развият сетивата. Когато те са развити у децата, от това се ползва и умът”.

Поставянето на детето в досег с живата природа е целесъобразно от много гледища. Преди всичко това е полезно поради обстоятелството, че така детето ще бъде поставено в **допир с фактите**, ще събере достатъчно фактичен материал, който после ще обработва и така ще развие ума, чувствата и волята. Винаги образователният процес трябва да изхожда от фактите, от изучаване на явленията и по-нататъшния образователен процес ще представлява обработка на този материал. Цвятко Петков казва: **Можем да градим образователния процес само върху фактите, но това се отнася най-напред до ония факти, които младите сами възприемат, т.е. чието съществуване сами откриват, сами добиват, и преживяват.** Следователно и дума не може да става за факти, които се дават наготово на учениците и те не правят никакви усилия, за да ги открият. Няма друг начин, освен непосредственото общуване на младите пак с фактите, лично общение с действителността като условие за цялостното образование на личността по пътя на изследователската дейност”.

2) Някой би могъл да каже: “Принципът на свободата изисква да не натрапваме на детето труд сред природата. То може да чувства такъв труд като наложен отвън”. На това може да се отговори така: общението на детето с природата е естествен подтик у него. То с радост отива в нейното чаровно царство. При днешните образователни методи детето с часове стои в класната стая, а това е неестествено за него. Природата е неговата естествена, радостна, привлекателна и любима среда. Учителят може да засили и оживи детския интерес към природата чрез подходящи занимания:

– при разходка в гората или планината децата ще наблюдават природата и при това наблюдение у тях ще възникнат много въпроси. След обмяна на мисли помежду им и с учителя, ще им стане ясно, че за да им се отговори на тези въпроси, е необходимо посаждане на някои семенца в училищната градина, отглеждане на поникналите растения и наблюдения върху тях;

– при друг случай учителят ще им раздаде череши, ябълки, сливи или круши и ще им каже: “Как можем да се отплатим на тези плодове, които вкусихме преди малко?”. След обмяна на мисли децата сами ще на-

мерят, че могат да им се отплатят само по един начин: като им се направи една малка услуга – да се посадят техните семки или костилки;

– при разходка или излет в гората децата ще видят, че много мъчно се върви по горската пътека, по която има разхвърляни много камъни, или ще видят извори, замърсени от жабуняк, или ще констатираат, че реката се нуждае от мостче.

3) Чрез този начин на обучение се осъществяват основните дидактични принципи: природосъобразност, нагледност, активност, творчество и трудов принцип.

При този начин на обучение се прилага принципът **обучение чрез дейност**.

Чрез труда детето калява своя характер, понеже се учи да преодолява мъчнотиите, пречките в своя живот. Проявява самостоятелност, развива волята, дух на инициатива и творчество. Учителят казва: “Когато възпитават децата си, майката и възпитателят от време на време трябва да създават малки мъчнотии на детето, чрез което да го накарат да мисли и да действа. Обаче от любов към децата си майките ги ограждат от мъчнотии, но природата не търпи това”.

4) Детският труд сред природата е целе-
съобразен от здравно гледище.

Детето има нужда от много Слънце,
чист въздух и движения. Много болести се
дължат на слабо излагане на Слънце. Чрез
работа сред живата природа ще могат да се
развият всички страни на детската природа;
детето ще се развива правилно физически и
духовно, понеже ще работи на чист въздух
и Слънце.

5) Един закон в новата педагогика гла-
си:

“Детето трябва да пристъпи към изуча-
ване на мъртвите предмети, когато започне
да укрепва неговият ум, отвлечената логич-
на мисъл, а това става към 14-ата година.
Дотогава то не трябва да работи с мъртви,
неподвижни предмети, напр. с машини, а
винаги с това, което се движи, което има жи-
вот в себе си”.

“Когато се събуди умът, тогава ще рабо-
тят с машини. До 14-ата година детето трябва
да се занимава с **растения**. Да употребява
малки инструменти. Нека да е по-близо до
природата. Като се работи по посочения на-
чин, няма да има голямо напрежение на ми-
сълта.”

“Ако децата започнат отначало с машини, те ще станат бездушни.”

Учителят

6) “Работата сред природата **трансформира детската енергия**, спомага за даване на възходящо направление на известни отрицателни детски енергии. Ще дадем мотички на гневливите, меланхоличните, на неразположените духом деца. Някои могат да копаят, други да сеят, трети да поливат и пр., но физическа работа се иска от човека.”

Учителят

7) Един психобиологичен закон гласи: всяка външна човешка дейност чрез подсъзнателен процес има известно действие върху вътрешния, психичния свят – върху света на мисли, чувства и постъпки. Каквото направи човек вън, това ще стане и вътре в неговото съзнание. Например чистенето на извори, саденето на цветя, изменят света на човешките мисли и чувства. В това отношение всички тези дейности имат възпитателен характер. Всяко наше външно действие се отразява и върху нашия душевен свят. Учителят казва: “Като чисти пътя, по същия

начин детето **ще се учи да чисти и своите мисли**. Значи от чистенето на пътя може да се дойде до морала”. Като посажда някакво цветенце, в себе си то ще посажда и някаква добродетел. “Кой е най-добрият начин за развиване на ума и сърцето? Детето ще вземе една малка мотичка, за да насочи вадичката към правия път, и ще наблюдава как тя полива известни цветя.”

Ако детето е гневно, възбудено, да покопае малко в градината, да помете или изобщо да изчисти изворче или малко поточе – да извърши някаква трудова дейност, където да вложи отрицателната си енергия.

В някои трудови училища в Европа и Америка се практикува полската работа наред със занаятчийския и машинен труд, обаче тя е външна, механична, не е одухотворена и тогава няма онова образователно значение. Детето трябва да вижда не само формите, но да ги надрасне. Трудът трябва да се одухотвори.

8) Някой може да каже: “Вие не искате ли да превърнете всички училища в земеделски?”. Отговорът е следният. Като се говори за въвеждане на труда в училището, трябва да се има предвид, че той ще трябва

да се въведе дотолкова, доколкото се постигат чрез него **образователни цели**.

Исходна точка на обучението ще бъде заниманието на детето в цветната и зеленчуковата градина. Защо се започва предимно с растения, а не с животни? Защото: “У растенията има по-голяма чистота, отколкото у животните. С животните детето на първо време може да се занимава, като помага на някое болно или ранено животно”.

Учителят казва: “Физическият труд на децата трябва да е **един-два** часа на ден. Той трябва да се определи според степента на детското развитие. Някои деца са по-нежни, по-деликатни, на тях ще се даде по-малко физически труд”.

Детето чрез работа в градината, на полето, в гората и пр. ще събере достатъчно факти, впечатления, преживявания, които после в класната стая ще обработва.

„1/3 от времето детето ще прекарва навън, а 2/3 – в училището, в класната стая.“

Учителят

Чистене на пътища

„Когато децата минават по пътя, ще го изчистят, ще съберат сухите листа и клечки-

те – това е възпитание. Така детето ще се учи на система, да отделя. Това е алхимически закон, ще разделя потребното от непотребното.”

Прокарване на пътища

При излети в планината, когато се срещнат мочурливи или непристъпни неща, могат да се прокарат пътища от децата. Това децата трябва да правят, вдъхновени от любов към хората.

Чистене на извори

“В най-ранна възраст децата трябва да се занимават с материални, обективни, видими работи: с извори, с дръвчета и пр. За децата всичко трябва да бъде в картини и образи, нагледно.”

Правене на лехи

“Физическият труд трябва да започне от най-ранна възраст. Отначало детето ще движи една количка, за да я пълни с пясък и да я пренесе на друго място за някаква нужда. То ще копае, ще пренесе пръст, ще помага при разпределянето на градината на лехи. У него ще се развие усет за прокарване на красиви геометрични форми.”

Отглеждане на цветя, зеленчуци

При отглеждане на цветята и зеленчуците децата ще проследяват тяхното развитие, ще изучават условията и грижите, които изискват всяко цвете и всеки вид зеленчук през различните годишни времена.

Посаждане и отглеждане на плодни дръвчета

Детето ще посажда плодни дървета не само в училищната градина, но и по околните склонове и хълмове, където позволяват условията.

Пчеларство

Чрез пчеларството децата ще се запознаят с живота на пчелите. Могат да извадят нравствени правила от тях за човешкия живот. Тяхната разумност, търпение, трудолюбие, чистота, предвидливост и пр. ще упражнят голямо образователно влияние върху детето.

Отглеждане на пшеница

“Хубаво е децата да засеят едно малко място и с пшеница.”

Учителят

“Природата е основана на закони. В нея работят разумни сили. Тя е пълна с методи, със знания. Всеки човек трябва да ги изучава.”

Чрез приложението на трудовия принцип в училището детето **ще влезе в общение със силите на живата природа**. По този начин ще стане една обмяна между тях. Тя ще внесе в детето нови сили, нов живот, разцъфтяване на всичките му сили и заложби.

“Мнозина нямат методи как да изучават природата. Те я изучават много механически.”

Трябва да се покаже, че във всички създания – цветя, насекоми, птици – има съзнание, специфично съзнание.

“Заведете детето при някое смазано цветенце и му кажете: “Ако ти си това цветенце, ще ти бъде ли приятно?”. Така то ще схване, че както ние можем да бъдем добре или зле, така може да бъде и цветенцето. Детето инстинктивно ще се добере до вътрешния живот на цветенцето.”

“Кажете на децата, че цветята се радват, че им е приятно, когато ги поливаме.”

“Ако иска да стане културен, човек трябва да започне от растенията! Да не се

мисли, че у тях няма съзнание. Когато човек посади в земята три царевични зърна, да не счита, че са мъртви същества, но да ги наглежда като свои малки братчета.”

Учителят казва: “Всеки обект на разумната природа действа възпитателно върху детето и внася хармония в неговото съзнание. Когато то се свърже чрез любовта с обектите на разумната природа, тази разумност, която работи в тях, се влива в него и го учи, възпитава характера му, внася в него светлина”.

РАЗХОДКИ И ИЗЛЕТИ

Те играят голяма роля в новото училище. Разходките се правят по-често. Те се правят в близката околност: в гората, на полето и пр., а излетите са по-дълги. Разходките и излетите не трябва да се считат за изгубено време. Не, те имат важна образователна мисия: здравна, научна и възпитателна. Излетите в планината ще помогнат за физическото укрепване не само чрез упражненията на мускулите, чрез дълбокото дишане и пр., но и чрез общение с енергиите, с които планината е богата. Тя е мощен акумулатор на електромагнитни и други сили. Богата е и на ултравиолетови лъчи, които са първостепе-

нен здравен фактор. Знае се, че пребиваването на планина увеличава много скоро броя на червените кръвни телца.

*Трудът – изходна точка при обучението
по природознание*

Учителят: „Ботаниката ще се изучава на място – при цветята, при дърветата. Детето, работейки в градината на полето, в гората, едновременно ще прави своите наблюдения”.

Добре е детето само да открива фактите, които ще проучва. По вътрешен подтик да пристъпи към тяхното проучване.

Детският труд сред природата трябва да стане център, около който ще се върти цялото обучение. При работата на детето сред природата ще се повдигнат много въпроси от разни области: смятане, геометрия, история, география и пр.

Метод на съпоставяне, или уподобяване

“Учителят трябва да си служи с метода на съпоставянето, за да внесе живот при обучението и възпитанието.”

Учителят

Логичното, или отвлечено мислене започва от 14-ата година – в гимназиалния период. А във втория образователен период – от 7 до 14 години – детето има образна мисъл.

Децата всичко могат да разберат, могат да им се изложат и отвлечени принципи, и закони, само че трябва да им се изложат чрез художествени образи.

Например при работа с децата ние наричаме Слънцето Слънчо-бояджия – той боядисва цветята и плодовете; после го наричаме Слънчо фурнаджия – чрез него зреят житните зърна. Наричаме го още доктор Слънчо – дава здраве на всички същества и лекува всички болести.

Белият дроб представяме на децата като много красив салон, където дробовете приемат въздух. Нашата къща е тялото, а белият дроб – нейният салон. Въздухът, който ни обича, влиза в нас, среща се с кръвта и иска да я пречисти. Въздухът е толкова добър, че се натоварва с нечистотиите от кръвта и си излиза.

По този начин цялата природа се **одухотворява**. Ще се представи, че водата има любовно отношение към детето. Тя го чисти, мие, утолява жаждата му и същевременно го учи. Например изворът учи детето да бъде щедро.

Когато ще се говори на детето за някой обект, той трябва да бъде в този момент пред него – така това, което детето вижда пред себе си, ще се одухотвори чрез едно художествено въздействие.

Методът на съпоставянето, или уподобяването, трябва да се употребява широко в първоначалното училище. Така ще се внесе висша поезия и красота в детския живот.

Вторият период е период на въображението, а каква богата храна му дават художествените образи!

Методът на съпоставянето може да се приложи при обучението по всички учебни предмети.

В гимназията по научен път, чрез изучаване новите научни факти, ще се дойде до изграждане на миросглед.

Запознаването на детето с висшите духовни и морални закони под формата на символи и алегии е необходимо въз основа на следния психичен закон:

*Ако детето усвои известни морални принципи и закони под формата на **символи, алегии, притчи, приказки** и пр., изобицо във вид на образи и картини, то тези образи ще работят в неговото подсъзнание и след време то ще стане способно да усвои същите принципи и закони в научна форма. Ако се*

пропусне вторият период, после духовните и моралните закони по-мъчно ще бъдат разбрани от него, по-трудно ще станат живи сили в неговата душа.

“Външният свят е сбор от символи, чрез който трябва да се изучава вътрешния свят.”

Ябълковата семка

В една приказка действащо лице ще бъде ябълковата семка. Между нея и детето се води дълъг разговор. Всеки от тях излага своя живот, трудностите, през които минава, скърбите и радостите си, условията, при които живее. След този разговор ябълковата семка казва на детето: „Аз съм много богата и ако ме посадят, от мен ще израсте цяло дърво. То със своите корени, листа, цветове и плодове е скрито сега в мен. Но не мисля, че и ти си беден. И в теб има големи богатства и един ден ти ще ги разкриеш”.

Излагане висши духовни и морални принципи и закони чрез приказки, разкази, легенди и пр.

Приказките дават изобилна храна на въображението. В тях всичко физично е оду-

хотворено, цялата природа е оживена: дъбът, букът, цветята, дърветата, пчелата, мушичките, вятърът, изворът и пр. говорят. Висшите морални закони, които в научна форма детето не може да схване, под форма на приказки стават достъпни и разбираеми за него. Материал за приказки учителят може да почерпи от богатата българска и всемирна литература, но може да твори и сам той – например насилието ражда насилие, любовта ражда любов, прошката спечелва сърцата – като обикнеш врага, той капитулира и т.н.

Трети образователен период

От 14-ата година настава голяма промяна в младежа, и то не само във физиологичните процеси на организма, но и в душевния му живот. Периодът от 14 – начало на половата зрелост – до 21 година се отличава с развитие на ума, с логичното мислене.

Мойман казва, че приблизително към 14-ата година детето може да прави умозаклучения. Следователно и задачата на средното училище е така да нагоди образователните методи, че те да способстват за това.

След 14-ата си година младежът започва да разсъждава, той чете, разисква, спори. У

него се заражда идея да намери ИСТИНАТА. Той живее в света на идеите. Характерно за третия образователен период е, че младежът иска да намери отговор на своите идейни търсения. Всички младежи повече или по-малко живеят със свещени копнежи.

Опасно е ако младежът след 14-ата година не преживее това, то е в реда на нещата.

Така ученикът ще може да завърши гимназия с цялостен миросглед и с разбиране на основните закони на живота. А това е необходимо. Ученикът, който завършва гимназия, трябва да е изработил чрез собствени усилия един миросглед.

Гимназиалният период е борба за миросглед. Характерното за третия образователен период е, че младежът тогава дири отговор на своите идейни търсения. През гимназиалния период освен с интереса към разни идеи, към научно-философски проблеми, той се отличава и с друго: желае да живее за нещо по-високо, по-идеално, затова този период се нарича още идеалистичен. Само чрез живеене за **общочовешки интереси** младежът може да се спаси от нравствено израждане. Всички младежи искат да живеят за нещо велико, прекрасно, вечно, за благо на цялото човечество, за благо на всички, гото-

ви са да жертват всичко свое пред олтара на великата идея, която ги вдъхновява.

Доктор Герасков пише: “През тази възраст се заражда и узрява полетът към висшия идеал.”

Любен Абаджиев: “Всеки младеж обладава в дъното на душата си нещо фаустовско. Подобно на Фауст той иска да обгърне и опознае изведнъж цялата Вселена. Нищо не го задоволява. Постоянно търси, интересува се от всичко, затова е вечно неспокоен. Ясно е, че този период е период на едно непознато дотогава вътрешно лутане и търсене”.

През този период младежта бленува за един свят на красота, светлина и хармония. Това е, защото във всеки човек живее и работи една възвишена природа – Божественото. През този период по-ясно се чува гласът му. Колко е красиво, че човек през този период има копнеж да работи за човечеството, за другите, за всички! Тогава Небето е по-близо до Земята. Това е гаранция за бъдещето на човечеството.

Състоянието на младежа през този период е добре изразено в произведението *Праг* от Тургенев. В него е представено здание,

пред прага на което стои девойка. Зданието като символ представлява работилница за общочовешкото щастие. Девойката, която се готви да прекрачи прага и да влезе в зданието, чува глух глас, който ѝ казва, че като премине този праг, може би я очакват студ, глад, ненавист, присмех, презрение, обиди, болести и самата смърт, може би пълно отчуждение и самотност. Тя казва, че знае всичко това и е готова да понесе всички страдания, всички удари. Гласът след това ѝ казва, че може би тези удари ще бъдат не само от враговете, но и от своите. Тя казва, че знае и това. След това я питат готова ли е за жертва, за жертва безименна, така че никой, никой да не знае чия памет да почете. Тя казва, че не се нуждае нито от благодарност, нито от съжаление, че не иска да работи за име. Гласът ѝ казва, че тя може би ще се разубеди в това, в което сега вярва, може би ще разбере, че се е лъгала. Тя отговаря, че знае и това и при все това иска да влезе. И тя прекрачва прага. Един глас ѝ извиква: “Глупачка!”, но друг глас долита в отговор : “Светица!”.

Образованието през гимназиалния период трябва да бъде в този дух – на **идеализма**. Училището трябва да възпитава юношите да бъдат работници за благо на

обществото и човечеството. Юношата трябва да се възпитава по такъв начин, че той да разбере с всичката си душа, че само работенето за общочовешкото благо дава висш смисъл на човешкия живот. Трябва да се подкрепи желанието му да даде по-високо съдържание на своя живот.

Идеализмът през този период да бъде най-добре и най-правилно проявен. Ако този период се пропусне, много е загубено.

С каква цел трябва да се възпитава ученикът в дух на идеализъм? Младежите трябва да се възпитават в духа на идеализма, защото това е в хармония с тяхната природа и със силите, които действат през този период. Те трябва да живеят свободно за високите идеали. Важно е впоследствие да не отстъпват от тях, да не допускат осигуряването в живота и кариеризма да погубят тези възвишени идеали и стремления, които са преживели.

Професор Д. Кацаров казва: “Средното образование е насочено главно към живота, но от една по-висша гледна точка – непрактическата, интелектуално- моралната. Средното образование трябва да събуди вкус и интерес към знанията, на естетичните и моралните чувства”.

През този период БОЖЕСТВЕНОТО в младежа заговорва с по-силен глас. Тогава в него порастват крилата на духовния полет. Никога не трябва да се подрязват тези крила, не трябва да се спира полетът на духа на ученика.

Русо казва: “Постоянството и твърдостта, както и другите добродетели, трябва да се изучават през детството, но ние учим децата на тях не като ги запознаваме с имената им, а когато ги оставим да опитат, без да им ги именуваме”.

Понеже това е период на логичното мислене, младежът трябва да обоснове своя идеал върху научно разработен материал. Неговият морал трябва да бъде обоснован върху научен миросглед. Всичко, което изработва, той строи в себе си и трябва да се свърже с умствената дейност.

Някой би могъл да каже: “Младежът е още малък, рано е да се занимава с изработване на миросглед, с идеали и пр. После, когато порасне, нека да мисли върху това”. На това може да се отговори така: ако не се подхрани идеализмът през третия период и не се подкрепи в изработването на миросгледа, с това се пренебрегва характерът на този период и тогава идват лошите последствия.

Какви? Понеже младежът поради естеството на периода чувства нужда да живее за една висока идея, и то идея, намерена след умствена, научна работа, то ако се попречи и не се насърчи към това, той пак ще работи в това направление, само че тайно от възпитателя и тогава последният ще изгуби връзката с душата на младежа, а в такъв случай всяка образователна дейност е невъзможна.

Други важни фактори, които имат съществено значение при възпитанието на детето са: МУЗИКАТА И ПАНЕВРИТМИЯТА, СЕМЕЙСТВОТО И МАЙКАТА, ДИШАНЕТО, ЧИСТАТА ХРАНА, ЧИСТОТАТА И ЛИЧНОСТТА НА УЧИТЕЛЯ. (бел. съст.)

МУЗИКА И ПАНЕВРИТМИЯ

Учителят казва: “Всичко в природата вибрира. Всичко изважда трептения, които се носят като музикални вълни” и “Музиката е метод за спестяване и придобиване на енергия. Здравето почива върху музиката. Докато сте музикални, вие сте здрави. Като пеете, болестта си отива. Музиката дава подтик на всички органи на тялото”.

Музиката е един от великите методи за тониране, трансформиране на човешките състояния. Човек трябва да пее, за да се тонира, т.е. да измени своите отрицателни състояния в положителни.

“Съвременните хора трябва да прилагат музиката в живота си като образователно средство. Ако продължат да си служат със старите методи за образование, нищо няма да постигнат.”

Музиката трябва да се издигне от своята роля на второстепенен предмет и да ѝ се даде първостепенно място в целия образователен процес. Трябва да се създаде музикална атмосфера на цялата образователна дейност. Изгуби ли се тази атмосфера, няма условия за плодотворна работа.

Музиката трябва да се счита за първостепенен образователен фактор за облагородяване на човешкия характер.

Нашата идея е музиката да не бъде отделен предмет, а да прониква целия училищен живот, цялата дейност на ученика, всички предмети и да се прилага обширно. Така ще се подобри преди всичко здравето на подрастващото поколение.

Възпитателят може да прибегне към музиката при всички трудни случаи в учили-

щето: при невнимание, разсеяност, умора, немирство, жестоки, меланхолични деца. Щом учителят влезе в клас, първите 10-20 минути учениците стоят мирно, после започват да се разсейват. Добре е тогава да се прекъсва методичната единица и да се прибягва до музиката.

Учителят казва: “Музиката повишава трептенията на човешкия организъм. Тя е най-разумният език на истината. Музикантите могат да трансформират енергиите на целия народ”.

“Що е паневритмия? Паневритмията е разумна обмяна със силите на живата природа.”

Учителят

Животът е движение. Всичко в природата е в движение. Движение и ритъм виждаме във великото и малкото. Наблюдавайте малкото дете, току-що родено. То още в люлката движи във въздуха своите ръчички и крачета. В него говори гласът на великата разумна природа, то слуша нейния подтик и иска да се движи, за да тече през всичките му органи великият пулс на живота. Дви-

женията на малкото дете не са случайни, не са произволни, а при тънко наблюдение се прозира, че те отговарят на известни закони. Къде са тия закони? Те са писани, те са скрити в цялата природа. Това показва, че има известни закони, по които музиката може да се превърне в движения. Те се намират в цялата природа.

Чрез изследванията на Сент-Ив-Далвейдър, изложени в неговия „Археометър”, и чрез други изследвания е установено, че има връзка между тон, движение, форма, цвят, число и идеи. Именно на това съответствие се основава паневритмията.

Съчетанието на музиката с движенията усилва действието. Това действие се усилва още повече, когато се съчетае с нови елементи: идеи, форма и пр. Учителят казва: “Всяка дума, изразена музикално и с движения, внася нещо ново в човешката душа”. Когато се съчетаят музиката и движенията с идеи, това е една велика сила с дълбоко психо-физично действие върху човека. Във всички гимнастични упражнения трябва да влезе музиката, за да ги облагороди. Паневритмичните упражнения се изпълняват сутрин, на чист въздух.

Паневритмията раздвижва цялото **психо-физично** естество на човека. Тя може да се употреби и като метод за трансформиране на отрицателните човешки състояния: съмнение, обезнадеждаване, обезверяване, скръб, тревоги и пр. Това трансформиране се извършва лесно, защото чрез паневритмията човек се свързва с великите извори на живота.

Тези упражнения се играят от 22 март – началото на пролетта, защото тогава всички творчески сили на природата са в своя възход и се преустановяват на 22 септември.

МИСИЯТА НА МАЙКАТА

“Който мисли, че светът може да се спаси извън майката, се заблуждава.

Всички учители трябва да се наредят около майката.”

“Жените ще спасят света. Жената трябва да стане любов и когато стане любов, тя ще намери истинския път за повдигането на света.”

Учителят

Когато детето идва на Земята, разумната природа е приготвила едно сърце, което да го обича с беззаветна любов – това е майката. Съществуването на майчината любов говори, че има Провидение в света за всички същества, че има едно Велико Разумно Начало, което дирижира нещата. Майката е израз на Разумната Природа – Великата Световна Майка. Тя възпламенява своята любов в сърцето на земната майка и чрез последната обича. И както природата е несъкрушима в своите цели и планове, такава е и любовта на майката. Чрез устата на майката говори **Мировата майка.**

Любовта на майката има неземен произход. Тя не е от този свят, а иде от небесните

сфери, за да покаже, че любовта управлява света.

Любовта на майката не зависи от това дали детето е даровито, или не, дали е умно, или е глупаво, дали е красиво, или е грозно, понеже това са външни неща. Като души, в своята Божествена същина, всички хора са еднакво красиви. Майката обича детето си и вижда в него това, което никоя друг не вижда. За другите това дете може би е бездарно, глупаво и лениво, но за нея то е добро, умно и даровито. Кой е прав? Тя е права. Чрез любовта си тя вижда у него Божествената същина.

Създаването на благоприятни условия за детското развитие започва много рано. Учителят казва: “Жената още от малка трябва да живее чист и възвишен живот. Това е необходимо, за да предаде на детето едно добре организирано тяло, правилно развита нервна система и пр. Това се отнася и за бащата”.

Възпитанието на детето започва от периода на бременността. Този период е от голяма важност, понеже тогава се изграждат формата и строежът на детското тяло. Тогава е важна средата, в която живее майката: нейните мисли, чувства, постъпки и пр. Не е безразлично какви настроения, какви мисли има тя през този период.

Жената в периода на бременността чрез храната си, чрез мислите и чувствата си ще влияе върху младенеца, и то както върху неговото тяло, тъй и върху характера му. Учителят казва: **„Чрез храната си майката определя бъдещето на детето“**. През време на бременността си жената трябва да бъде поставена при най-благоприятни условия: тя трябва да се храни правилно с чиста храна, при добро хармонично разположение на духа и никога да не вечеря късно преди лягане. Трябва да диша дълбоко, да мисли и да чувства право. Понеже в това състояние жената е силно чувствителна и възприемчива, със силно въображение, трябва да си създава гледки, занятия и удоволствия най-възвишени. Къде ще намери по-голяма чистота от тази в природата? За тази цел тя трябва да посещава чисти извори и реки, водите на които да служат като огледало на нейния живот. Тихите приятни нощи с небе, осеяно с безброй трептящи звездици, също представят незаменими картини за жената бъдеща майка. Тя трябва да възпитава детето си докато е още в утробата ѝ. Там то има всички условия за възприемане, а след раждането има условия за обработване на възприетото. Ето защо и умственият живот на жената не трябва да се пренебрегва. Най-

красивата и изящна литература трябва да бъде нейната умствена храна. Животът на мъдреците, на великите хора трябва да бъде двигател на нейната мисъл. Красива и възвишена поезия, хубава музика и песни трябва да нарушават от време на време тишината на нейния живот. Спокойствието, тишината са нужни за жената майка.

На бременната жена трябва да свирят най-хубавите парчета, за да се роди едно гениално дете. Гърците са заобикаляли жените с красиви образи, когато са били бременни.

„Докато майката е още бременна, докато детето е още в утробата ѝ, тя може да създаде до известна степен онова, което иска. От нея зависи да създаде добри или лоши синове на обществото. Ако майката е заченала и не гради с космична обич, не може да създаде онова, което желае. Ако в периода на бременност посещава балове и прекарва времето си в леки удоволствия , тя не може да създаде висши типове.”

“Ако една жена е бременна и в това си положение има най-тежки изживявания, в нея се заражда желание да отмъсти, да открадне, да убие и детето, което ще се роди, ще бъде един престъпник. Така говорят научните данни. Тъй че спасението на човечеството седи

в съзнателното отказване на жената да ражда престъпници.”

“Ако всички майки говорят на децата си, докато са още в утробата им, че не искат да вършат насилие, тези деца, които се родят, **ще носят идеите на своите майки**. Те ще станат проводници на новите мисли, ще работят за оправянето на света.”

След раждането иде периодът на кърменето от майката. Когато детето бозае от майка си, магнетична сила излиза от майката и преминава в него. Тя възпитава и усилюва детето. Друга жена не може да замести майката в това отношение.

Явява се въпрос: може ли и трябва ли през втория период детето да прекарва в пансион или в пълно общежитие, или не? Под *пълно общежитие* разбираме случая, когато децата са напълно откъснати от семейството и самото училище представлява тогава детски дом и замества семейството. Любовта и нежността са слънчеви лъчи, в които трябва да се къпе детската душа, ако искаме тя да се разцъфти. Но у кого ще се намери най-голяма нежност спрямо детето? Учителят казва: “Никой не може да замести нежността на майката. Децата, които живеят в пансион, не могат да намерят в околната

среда нежността на майката и затова стават по-груби”.

“Семейството е важен институт. Бащата и майката трябва да са свършили най-главната образователна работа и после идват училището и обществото. Всички други институти него трябва да имат за модел. То е Божествен институт.”

Преди да е навършило 15 години, не е хубаво детето да се отделя от влиянието на майката в пансиони и др. заведения. **Детето диша с аурата на майка си.** И най-грубата жена, с малки изключения, като майка е нежна. Това, което е всадено у майката спрямо детето, иде от глъбините на разумната природа; то е нещо първично и силно, то е непобедимо като самата природа. Чрез любовта на майката говори мощната природа; тая любов има отблясъка на Божественото.

Когато човек съзнава, че има един, който го обича, той е силен, той може да стане и гениален. Гениалните хора са били обичани с една велика любов. Не само в детска възраст, но и после, когато детето порасне, идеята за любовта на майката го крепи и окуражава. Идеята, че има една душа, която го подкрепя и разбира, познава и обича, му дава неземна сила и в скръбните дни го утешава. Колко е важно човек да съзнава, че има един, който

го разбира и познава! Разумната природа е дала на всеки човек това условие в лицето на майката. По безкористие майчината любов стои най-високо.

Днес хорските сърца са заобиколени с ледени стени. Хората си говорят, но не се познават.

Чрез майката домът става за детето училище на любовта. Майката е предметно учение за детето как трябва да обича, как трябва да люби, как трябва да проявява мекота, търпение, служене и пр. Всяко дете, което идва на света, трябва да вижда в едно лице въплътен образец, който трябва да следва.

Истинската любов се отличава с едно свое качество – досетливостта; човек става досетлив за нуждите на този, когото обича.

Ето защо само по-висококултурните майки са могли да възпитат гениални души. Майките на мнозина гениални души са били забележителни. От това се вижда какво би могла да направи майката, ако се повдигне и стане проводница на великото, което природата е вложила в нея.

Семейството е най-важният образователен фактор. Учителят казва: “Светът ще се поправи само като се поправи семейство-

то” и “Младежи, родени от добри майки, представляват бъдещето на човечеството. Те са надеждата на човечеството”.

ДИШАНЕ И ВЪЗПИТАНИЕ

Учителят практически ще научи децата на правилно, дълбоко, ритмично дишане. Всяка сутрин той ще посвети най-първо 5-10 минути на дихателни упражнения за движения, преди да пристъпи към учебната работа. Когато по време на учебната работа учителят забележи разсеяност, невнимание, немирство или умора у децата, хубаво е веднага да прекъсне методичната единица, да направи с децата дихателни упражнения с движения и след това те, обновени, освежени и отморени, ще продължат успешно учебната си работа. Дълбокото дишане действа укрепително не само физически, но и върху ума, сърцето, волята, паметта, характера и пр.

Могат да се употребяват дихателни упражнения за меланхолични деца, за буйни, лениви, за деца със слаба памет, за деца слабо надарени умствено, за деца със слабо телосложение и пр. и учителят ще види чудните резултати.

Такива упражнения са например:

1|

Вдишване при постепенно издигане на ръцете над главата отвесно и успоредно.

Задържане на въздуха при такова положение на ръцете.

Издишване при бавно спускане на ръцете отстрани надолу.

2|

Изходно положение: Ръцете са спуснати надолу. Тялото е изправено.

Ръцете бавно се вдигат отстрани на тялото нагоре, докато се съединяват над главата. През време на това движение става бавно вдишване на въздуха. След това ръцете бавно се спускат встрани, докато застанат в хоризонтално положение от двете страни на тялото, с дланите надолу. Това се придружава със задържане на въздуха. После ръцете бавно се приближават до гърдите и се поставят върху гърдите с дланите навътре. През време на това движение става бавно издишване.

Чиста и нечиста храна

За да се развива правилно физически и психически, детето трябва да се храни с чиста храна. И при най-добрите методи на обучение и възпитание няма да получим очакваните резултати, ако храненето на детето не е правилно.

Коя храна е чиста и коя не е? Чиста храна е тази, която съдържа всички хранителни вещества, нужни за организма, може да се асимилира по-лесно и по-добре и не съдържа отрови. В това отношение за предпочитане е растителната храна, която в сравнение с месната е по-чиста. Месната храна не може да се нарече чиста поради отровите, които съдържа.

Д-р Келог казва: “След смъртта на животното личният му живот престава, но клетките продължават да живеят с часове. През времето, което изминава между така наречената смърт и истинската смърт на клетките и тъканите в тялото, дейността на последните не престава: клетките поглъщат разтворените храни, които са в досег с тях, и в същото време продължават да произвеж-

дат непотребни, отровни вещества, които, когато тялото е живо, бързо се изхвърлят чрез бъбреците, белите дробове и другите отделителни органи”.

ЧИСТОТА

Чистотата не трябва да се налага на децата, но те трябва да я обикнат. За да я обикнат и ценят, в цялото училище – класни стаи, коридори, двор, градина и пр. – трябва да царува идеална чистота.

Физическата чистота ще събуди в децата навик и на чистота в мислите, чувствата, желанията и постъпките. Има връзка между физическата и душевната чистота. В онзи, който спазва и обича физическата чистота, ще се яви стремеж и навик да спазва и чистотата в своите мисли. Чрез един подсъзнателен процес физическата чистота води към духовната.

Учителят казва: “Чистотата е едно условие за развиване на разумността”. Физическата чистота видоизменя децата. Тя предразполага към възвишени мисли и чувства. Ако учителят влезе в клас с чисти мисли, чувства, желания и постъпки, той предава

своето състояние на децата и в тях се събужда и подхранва чистотата. Като влиза в клас, учителят трябва да вижда най-хубавото в децата.

ЛИЧНОСТТА НА УЧИТЕЛЯ

Личността на учителя е толкова важна, колкото са важни и принципите и методите, които той прилага. Някои нови педагогически течения искат да направят учителя почти излишен. Те искат ученикът да учи сам, за да прояви самодейност, творчество. Самодейността, творчеството са необходими, но и личността на учителя все пак си остава един от най-важните образователни фактори. Колкото детето учи от учителя, толкова и той трябва да учи от децата. Учителят и ученикът трябва да дойдат чрез любовта в интимен досег – **досег на умове, сърца и души**. Така става взаимна обмяна между тях – преливане на душите. Ценното, красивото, възвишеното в душата на учителя – неговите дарби, способности и добродетели – по този начин ще се преливат в децата.

Кл. Скопаков казва: “Образът на учителя в детското въображение трябва да сияе с ореола на висше съвършенство. Детето трябва нему да подражава, към него да се стреми”.

Кои лица са най-подходящи за учители? Кои трябва да следват за учители? Предимно любвеобилните натури! Хората на любовта, на сърцето са натури, родени за учители. Хората, които се самораздават, са родени за учители; те трябва да пълнят учителските институти. Такива учители, казва Кершенщайнер, имат вяра в Божествеността на най-вътрешната същина на човешкия дух.

СЪВРЕМЕННАТА МЛАДЕЖ И ЗАДАЧИТЕ НА ЕПОХАТА

Любовта е скритото добро в човешката душа, което трябва да се изяви. Новият тип човек, откърмен от новото училище, ще внесе в човечеството един нов елемент – **духът на жертвата, самоотричането, духът на дейната любов.** И този дух, който ще внесе в живота, ще закваси цялото общество, както с малко квас се заквасва цялото тесто.

Защо в новото училище основният принцип е свободата? За да се създадат в училището души, които обичат свободата, души независими, свободни, силни, смели и решителни. Защото само свободните и силни души могат да бъдат строители на нови пътища, защото свободата е свещеният стремеж на всяка душа, висшето благо, което прави човека истински човек.

Защо в новото училище опитът е основен принцип? За да излезе от него едно поколение не с мъртви знания, натрупани механично, без никаква връзка с живота, но с живото опитано знание, което съдържа и методите за приложение в живота.

Защо в новото училище ще се практикува трудовият принцип? За да се създадат

хора активни, на действието, хора трезви, разумни, които разбират живота, имат воля да преодолеят всички пречки в пътя на предначертаната си цел.

Защо в новото училище се въвежда ново отношение към природата, защо се работи сред природата? Защото по този начин **природата – Великата Световна Майка**, ще влее своите вечно млади енергии в своите деца, ще влее своята мъдрост в техните умове и сърца. По този начин младото поколение ще внесе в обществото една нова мъдрост, която те са учили от общението с природата, мъдрост, която е изгряла в тях от любовното съприкосновение с изворите, цветята, тревите, дърветата, планините.

Защо в новото училище музиката, паневритмията, ритмичната гимнастика се смятат за първостепенни образователни фактори? Защото те ще внесат музика, ритъм и хармония в детския ум, сърце и воля, ще внесат светли мисли в ума, благородни чувства в сърцето, сила във волята и мощ в тялото.

СЪВЕТИ НА УЧИТЕЛЯ ПРИ ВЪЗПИТАНИЕ НА ДЕТЕТО

-1-

Като учители вие трябва да станете вдъхновители.

1) Не мисли, че си глупав. и не мисли, че онзи, на когото говориш е глупав. Мисли, че си в състояние да предадеш най-великата божествена мисъл; мисли, че този най-близък твой брат, на когото говориш е в състояние да възприеме тази истина. Тези са двете най-велики правила, които аз зная.

2) Заставяйте малките деца да се интересуват от и занимават с цветя, които те обичат, да наблюдават колко листенца има венчето на цвета, колко тичинки и как са сложени в цвета. След това нека детето се заинтересува от формата на цвета и да опита да нарисува този цвят в най-прост вид. Когато детето нарисува цвета, **то се самовъзпитава**. След това вие ще започвате да разказвате на детето защо цветът е хубав, защо крушата е сладка и т.н. и по този начин ще видите какви хубави чувства се събуждат в децата.

3) Като дадете на детето един резен диня, една круша или ябълка, накарайте го

да прочете колко семки има в този резен, в ябълката или крушата, какви са семките им и т.н.

4) В дръвчетата има духовни сили. Когато детето посажда, то не разваля. Ако тази система се внесе в образованието, България за десет години ще бъде покрита с плодни дръвчета, пътищата ще бъдат почистени и децата ще бъдат възпитани по съвсем нов начин. Децата трябва да се учат на природосъобразен живот. Има закон, че каквото работим отвън, това ще се съгражда и отвътре; нека това да се приложи в педагогиката. От чистенето на пътя ще се дойде до морала. Най-първо детето трябва да започне с работата сред Природата, после – със смятане, и след това – с рисуване. Ще рисува предметите, които има наоколо. Рисуването ще влезе в геометрията, т.е. ще дойде като следствие при наблюдаване на реда на нещата.

5) Когато вземете за изходна точка четири неща – **земя, вода, въздух и светлина**, ето ви един начин, който ще ви даде нескончаем занимателен материал. Ще изучите Земята в нейните форми, в нейното разнообразие – гори, полета, планини, растения и животни. Запознайте ги и с почвата, с нейните видове и с това в коя почва какво расте.

Ще изучите водата в разните годишни времена – като лед, сняг, дъжд, градушка. Ще се спрете на изворите, реките, езерата, водопадите, моретата и океаните. Водата на децата оказва най-голямо влияние. Заведете детето при някой извор, който постоянно блика, бълби и започнете да му разказвате някаква приказка, и ще забележите, че мисълта му ще тръгне тъй както водата.

При запознаване с въздуха ще се изучава лекия зефир, южния и северен вятър, бурята и урагана, значението на въздуха при дишането. Също ще изучите въздуха и светлината в разните им прояви. Това ще бъде придружено с екскурзии, описание, с изготвяне на дневници и рисунки от децата. С това ще започнете.

б) При възпитанието на децата ще им обръщате внимание върху това да не преследват и измъчват птичките, да не късат главите и крилцата на мухите, като им обясните, че и те както нас усещат болка. Децата, като разберат, че птичките и насекомите страдат, ще кажат: “Добре, за в бъдеще няма да им причиняваме болка”. По този начин ги възпитавайте, а не им говорете, че това е грях, онова е грях, защото те нямат опитността от греха. Само старият човек има тази опитност.

7) Всичко е добре, но да се излиза от живота природа. Например дадете му една ябълка – накарайте го първо да я нарисува, а след това да ѝ направи едно малко описание: да опише формата, цвета ѝ и т.н. Това описание ще бъде детинско, но главното, което се цели, е да се създаде една малка мисъл в него.

8) Друго нещо, което трябва да спазвате, е да не давате на децата да ядат често, а майките – мине не мине половин-един час и им дават. Тъпчат децата си, а това ги разваля. Най-добре е детето да яде на всеки 4 часа. Едно 7-годишно дете, като яде 4 пъти на ден, достатъчно му е. Ако го храните по-често, ще му създадете лоши навици.

9) След като се родят, децата много мъчно се възпитават. Необходимо е да се възпитат преди раждането. В бъдеще майките още в утробата ще внушат на децата си да не влизат във война, да не воюват и да работят за мир. Светът ще се поправи само когато семейството се поправи. Майката е като извор, който извира, и което е в нея, тя предава на детето. Божественото, което е в майката, се предава и във времето на бременност, и след раждането. Това е непреривен процес в майката, влива се нещо в рожбата от нея. И в трите свята майката играе тази роля и

тя трябва да се подготви: трябва да учи най-първо децата как да се хранят, как да дишат добре, как да спят и пр.

10) Извеждайте децата на разходка, когато цветята цъфтят, когато плодовете завързват и зреят, запознавайте ги основно с общите принципи на тези процеси. Като ги извеждате сред природата, разкажете им някоя приказка или анекдот със сюжет, почерпен от самата природа: например нещо върху това защо цветът на черештата и вишната е бял, на прасковата – розов, и с това да спрете вниманието върху им. Приказките действат отлично.

11) Новото учение препоръчва, ако имате момченце, да не го оставяте да дружи само с момченца, а да дружи и с момиченца, това действа отлично.

12) Друго условие, важно при възпитанието, е да запознавате децата с пеенето, рисуването.

13) Често виждате, че вашите деца отчупват клончета от дърветата и късат цветя, които после раздробяват и изхвърлят като непотребни. Обръщайте им внимание върху това да не ги късат, като им кажете, че дърветата и цветята усещат болка.

14) Към децата трябва да се отнасяте много искрено. Те са много чутки, у тях е

силно развито чувството за справедливост; те разбират кога им се говори истината и са много доверчиви.

15) Добре е да запознавате децата с изворите, реките, затова ги извеждайте при някоя бистра вода или извор, разказвайте им за тях, за ползата, която ни донасят.

16) – Какво влияние оказват играчките върху възпитанието на децата?

– Благотворно, само че трябва да бъдат естествени.

17) Добре е децата да се научат на вегетарианско хранене. То действа здравословно, а освен това дава условия за духовно и морално повдигане.

18) Хубаво е учителят да бъде облечен всякога спретнато и чисто, без нищо излишно, защото децата всичко забелязват. Учителят ще бъде образец в това отношение. Природата е създала всички пособия за възпитание.

19) Когато учителят влезе в клас учениците трябва да изпеят една песен и след това да подхванат работата си. Учителите трябва да бъдат музикални.

Не бий непослушното дете, а само го потупай по гърба.

20) – Какво да правим с ученици, които не са мирни и причиняват големи неприятности?

– Старайте се да храните добри чувства към учениците си и се отнасяйте разумно с тях. Вкъщи се молете и когато отидете в училище, пак се молете, но тайно. Обичайте учениците си, прониквайте в техните нужди и предизвиквайте любовта им. Щом влезете в класната стая съсредоточете се и кажете в себе си: „Бог е Любов, Бог е Мъдрост, Бог е Истина“.

При трудни ситуации, преди влизане в клас да казваме: „Добри мисли, Добри чувства, Добри постъпки“.

-2-

1) Говорим за Доброто, но не можем да го конкретизираме. Трябва да имаме образ на Доброто и преди всичко нека в училище **учителят да бъде** образец на Любовта и Доброто.

2) Учителят ще води децата по планините, при изворите, при реките – Природата ще е предметно учение. Нека той си служи не

с отвлечено учение, а с реално и конкретно. Например ако двама ученици се карат, той да им даде орехи и да им каже: “Вие нямате работа, по-добре счукайте тези орехи и ги изяжте”. Ще им даде ябълки и ще им каже: “Вие нямате работа и затова се биете, по-добре опитайте тези ябълчици – харесаха ли ви?”.

3) Учителите ще развиват в децата религиозно чувство и вяра, като ги подтикваат да се помолят за нещо, към което се стремят и силно желаят. И щом то се реализира, децага ще осъзнаят сами, че е плод на тяхната вяра.

4) Майката трябва да научи детето си да обича Бога. Щом то обича Бога, ще се самовъзпитава. Така в него ще се яви готовност за самопожертвателност. Това трябва да стане като религиозно възпитание и когато то срещне по пътя си бедно или болно дете, няма да отmine, но ще помогне: в него ще се събуди религиозното, състрадателно чувство.

5) Учителят да не подтиква учениците си да блеснат външно, но да насочи вниманието им навътре. Да оцени техните заложби и дарби и те сами да се убедят, че чрез развитието на това богатство ще имат плодотворен живот.

6) Преди да е навършило 10-15 години, не е добре детето да се отделя от влияние-

то на майка си; необходим е един период от 15 години, през което време да прекара при майка си.

7) Някои ученици, които са били първи в гимназията, в живота не са първи, а последните са първи. Това се дължи на една психична причина – много са ги хвалили. Щом чрезмерно се хвали дадено дете, в него се развива **щестлавието**. Кръвта отива повече към задната част на мозъка, като предната по-малко се храни и спира развитието. По този начин умът не може да се развива.

Хора, които са били осмивани, подигравани, повече са успели в живота.

8) На някои Природата е дала по-широк кръг на дейност и който е даровит, макар и беден, обществото трябва да му даде възможност да продължи своето образование.

9) Всички философски идеи трябва да имат малко препятствия и ако нямат такива, те са непроявени. В новото училище ще приложим метода на Природата, който е най-меродавен.

10) Днешният начин на възпитание не е верен. Учениците трябва да се научат да мислят хубаво и да постъпват хубаво, в това седи педагогиката. Как се възпитава човешката душа? Човек трябва да има чисти

мисли, чисти желания и чисти действия, за да не петни себе си и тези, с които работи. Когато той е тръгнал по един път, излъчва трептения, които навлизат в аурата на околните и действат пагубно. Има невидимо общение между душата на учителя и детските души. Учителят, като влезе в клас със своите лоши мисли и чувства, вреди на децата. Той трябва да бъде чист, защото ако не е чист, ще ги опетни.

Днес се намираме пред момента на **разцъфтяване на човешката душа**, най-великото и необикновено събитие в живота. Днес една култура преминава в друга. Новото ще вземе надмощие. Сега иде нещо разумно. Човекът с новото съзнание ще чувства единството на живота. Всяко нещо трябва да произтича от подтика на любовта. Когато новият живот на любовта протече през хората, те ще станат умни, любещи и свободни. Като има повече българи **умни, справедливи и добри**, България ще се оправи и ще бъде един творчески народ.

Пожелавам ви да бъдете винаги чисти и светли! Човек без чистота в живота всичко изгубва и каквото пожелае, не може да го постигне. Вие, младите, пазете идеала на вашата душа и към него се стремете: да бъдете чисти и светли! Най-хубавото, което Великото Разумно Начало е вложило във вас, да се прояви! Ако ме попитате: „Какво трябва да правим?“, ще ви кажа: дишайте любов! Нека да грее Слънцето във вашия ум, във вашето сърце и във вашата душа. Любовта да ви подбужда към дейност!

Използвана литература

Учителят за образованието, съставител Боян Боев, изд. *Сила и живот* Бургас, 1994

Акордиране на човешката душа. Архив на Боян Боев, изд. *Бяло Братство*, София, 2000

Петър Дънов, Съборни беседи, *Мирова-та Любов*, 1919/21.

Петър Дънов, Двага пътя, МОК, 1922 г., изд. **Всемирно Бяло Братство**, 1993, София

Съборни беседи, обяснения и упътвания, ; Учителя, Търново 1921г.

Съборни беседи Търново 1920 – „Беседа за учителите и майките като възпитатели“

„Наука и Възпитание от Учителя“, Второ издание, София 1949 г.

Интернет

**Педагогически идеи
на Учителя Дънов**

първо издание

*По “Учителят за Образованието”
от Боян Боев*

съставител: Белведере

Издателство „Благодать“
e-mail: office@blagodat-bg.com
www.blagodat-bg.com

Пътят на ученика е път на зазоряване. Той е
път на Вечната светлина, носителка на
Любовта

Учителят

ISBN 978-619-91046-3-7

